

УДК 332.155:338.4:633.63

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАХОДІВ ПІДВИЩЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ БУРЯКОВО-ЦУКРОВОЇ ГАЛУЗІ

СІНЧЕНКО В.М.,
кандидат
сільськогосподарських
наук

Вступ. Буряково-цукрова галузь, як важлива складова агропромислового комплексу України, зазнала на початкових етапах ринкових трансформацій у країні значних економічних втрат у сировинній та переробній ланках цукровиробництва, насамперед через розбалансованість економічних і виробничо-технологічних зв'язків між ними. Частина переробних підприємств втратила свою ринкову вартість, перетворилась на об'єкти перепродажу й зрештою – ліквідації. Таким чином, нині буряково-цукрова галузь України належить до переліку галузей АПК, які не подолали впровадження майже двох десятиріч важкий рубіж між адміністративною й ринковою економікою. Тому концепція її подальшого розвитку повинна ґрунтуватись на необхідності прискореної адаптації вітчизняного бурякоцукрового виробництва до умов світового ринку [3].

Разом із тим постає необхідність розроблення комплексу заходів щодо

підвищення потенціалу буряково-цукрової галузі для певних регіонів України, особливо, це торкається виробництва цукросировини. Проблему отримання високих і стійких урожаїв буряків цукрових і зниження витрат на його виробництво вирішують шляхом впровадження науково обґрунтованої системи взаємопов'язаних заходів, що включають: посів якісним насінням високопродуктивних районованих вітчизняних сортів та гібридів, ефективне розміщення буряків цукрових у науково-обґрунтованих сівозмінах, внесення оптимальних доз органічних і мінеральних добрив, своєчасний та високоякісний основний і передпосівний обробіток ґрунту, чітке забезпечення густоти стояння рослин буряків цукрових, яке рекомендують при їхньому рівномірному розміщенні, ретельний догляд за посівами, своєчасний та ефективний захист від шкідників, хвороб і бур'янів, багаторазові розпушення у міжряддях, своєчасне та якісне збирання врожаю [1, 2].

Як просапна культура, буряки цукрові є важливим складовим елементом системи землеробства. Їх включають до сівозмін і повертають на попереднє місце вирощування тільки через 4-5 років. За вирощування буряків цукрових у сівозмінах, насичених зерновими культурами, розпушується

ґрунт, підвищуючи тим самим ефективність землеробства. Цим вони вигідно відрізняються від тростини цукрової як культури плантацій, де її вирощують до десяти років у монокультурі [4, 5].

Результати дослідження. Проаналізувавши стан виробництва буряків цукрових в Україні, Київській обл. та Кагарлицькому р-ні і окремих господарствах, починаючи з 1990 р., можна зробити висновок, що максимальну площу зазначеній культурі відводили у 1990 р. – 1605 тис. га (табл. 1). За врожайності 27,6 т/га валовий збір коренеплодів становив 44265 тис. тонн. У подальшому площі посіву буряків цукрових почали різко скорочуватись, особливо з 2000 року. Найменше цю культуру висівали в 2009 р. – 320 тис. га, хоча їх урожайність зростає до 31,5 т/га, але валовий збір зменшився більше ніж у 4 рази й становив 10067 тис. тонн.

Таку ж тенденцію за ці роки спостерігали в Київській обл. і Кагарлицькому районі та окремих господарствах, зокрема, у СВК «Перемога». У Київській області посівні площі буряків цукрових зменшились з 115 тис. га в 1990 р. до 23,0 тис. га у 2009 р., валовий збір відповідно із 32612 до 7043 тис. тонн; у Кагарлицькому р-ні – з 9,85 до 1,83 тис./га, а валовий збір з 2869

Таблиця 1.

Виробництво буряків цукрових у господарствах України та Київської області

Рік	Україна			Київська область		
	Посівна площа, тис. га	Урожайність, т/га	Валовий збір, тис. т	Посівна площа, тис. га	Урожайність, т/га	Валовий збір, тис. т
1990	1605	27,6	44265	115	24,9	32612
1995	1448	20,5	29650	101	24,9	25517
1998	1017	17,4	15523	77,7	22,0	16689
2000	747	17,7	13199	53,4	21,9	11687
2002	763	18,9	14453	62,4	24,5	15305
2003	665	20,1	13392	56,7	25,1	14204
2004	696	23,8	16600	54,6	27,7	15107
2005	623	24,8	15468	46,3	30,2	13982
2006	788	28,5	22421	60,0	35,5	21304
2007	577	29,4	16978	46,9	31,5	14755
2008	377	35,6	13438	27,4	34,3	9406
2009	320	31,5	10067	23,0	30,6	7043

до 407 тис. тонн; у СВК «Перемога» – з 16709 до 4436 тис. тонн (табл. 2).

Аналіз структури посівних площ у сільськогосподарських підприємствах району свідчить про її різкі відмінності за останні 5 років і залежність від напрямів спеціалізації господарств. У ЗАТ «Комплекс Агромакс» Кагарлицького району структура посівних площ підпорядкована виробництву зерна й продукції свинини, де зернові культури займають стабільно 100% від землі в обробітку. Перевагу надають пшениці озимій і зернофуражним культурам – ячменю, кукурудзі та гороху.

Технічних культур, як і кормових, у цьому господарстві не висівають зовсім, що створює напругу в розміщенні зернових колосових культур у сівозмінах (пшениця, ячмінь) та примушує висівати їх після стерньових попередників.

У сільськогосподарських підприємствах ЗАТ «Агрофорт» та «Мак» зернові займають 62,6-67,3%, технічним культурам відводять 13,4-17,3%, зокрема, бурякам цукровим – 1,9-10,5%, а решта площі посіву належить сої та ріпаку озимому. Кормові культури складають 8,3-20,5%.

СВК «АФ Перемога» спеціалізується на виробництві м'яса великої рогатої худоби й молока. Тут зернові не перевищують 24,2-31,9%, а кормові в структурі посівних площ сягають 60,7-67,8, зокрема, буряки цукрові – 7,1%.

ПОСП «Дніпро» – багатогалузеве господарство зерно-буряково-тваринницького напрямку зі стабільною струк-

турою посівних площ, де в останні роки зернові займають 56,1-58,2%, із них пшениця озима в межах 16, ячмінь – 11, кукурудза на зерно – 14, буряки цукрові – 9,3, соняшник – 7, ріпак – 3, кормові культури – 20-22%. У цьому господарстві значну увагу приділяють вирощуванню буряків цукрових і, не зважаючи на негативну тенденцію в ставленні до цієї культури в межах країни, їх стабільно висівають на значних площах. У 2010 р. під буряки тут відвели 750 га, що становило 13,2%. ФГ «Широкоступ» та інші фермери в окремі роки висівали буряки цукрові на значних площах – 15,0-24,6% від землі в обробітку. В останні роки площі цієї культури стабілізувались на рівні 5,5-10,4%.

Напротязі 2007-2009 рр. виробництво буряків цукрових у сільськогосподарських підприємствах Кагарлицького р-ну знизилося до 656 проти 1011 тис. тонн за 2004-2006 рр. та 884 – за 2000-2003 рр., 1924 тис. тонн – за 1990-1998 рр. Все це свідчить, що за умови дотримання взаємопов'язаних заходів можна привести в дію значні резерви збільшення валових зборів коренеплодів буряків цукрових як в окремих господарствах і районах, так і в областях України. Чільне місце серед них належить оптимальній структурі посівних площ та науково обґрунтованим сівозмінам із відповідним насиченням, співвідношенням і розміщенням буряків цукрових, зернових та інших сільськогосподарських культур.

У буряково-цукровому сезоні 2010 р. в Україні брали участь 73 цукрових заводи, які переробили понад 13 млн.

тонн буряків цукрових. Вироблено близько 1 млн. 600 тис. тонн цукру. Це не найкращий результат роботи галузі за останні роки. Через літню посуху значні площі посівів буряків були уражені хворобами й низили цукристість коренеплодів. Якщо в 2009 р. вихід цукру становив майже 13,0%, то в 2010 р. – 11,9%. З Державного бюджету 2010 р. виділено дотацію для вирощування буряків цукрових у сумі 230 млн. грн., або 500 грн./га, хоча планувалося 1000 грн./га.

У найближчі 2-3 роки врожайність буряків цукрових в Україні потрібно збільшити до 35,0-40,0, а через 4-5 років – до 40,0-50,0 т/га. Валовий збір цукрової сировини може сягати 25 млн. т, а виробництво цукру за 13% його виходу – 3,2-3,5 млн. тонн. Якщо реальним ринком збуту української солодкої продукції стане насамперед Росія, країни Східної Азії та Близького Сходу, то щорічні експортні поставки можуть сягнути до 1,0-1,5 млн. тонн цукру.

Задля такої мети виробництво буряків цукрових в Україні можна значно збільшити, передусім, за умови ведення галузі землеробства з розширенням відтворення рівня родючості ґрунту за допомогою науково обґрунтованих систем землеробства, які враховують ґрунтово-кліматичні умови, ландшафтні особливості та екологічну безпеку довкілля. Цьому сприятиме ефективне розміщення буряків цукрових у сівозмінах після кращих попередників та дотримання оптимального періоду повернення культу-

Таблиця 2.

Виробництво буряків цукрових у господарствах Кагарлицького району та СВК «Перемога»

Рік	Кагарлицький район			СВК "Перемога"		
	Посівна площа, тис. га	Урожайність, т/га	Валовий збір, тис. т	Посівна площа, тис. га	Урожайність, т/га	Валовий збір, тис. т
1990	1605	27,6	44265	115	24,9	32612
1995	1448	20,5	29650	101	24,9	25517
1998	1017	17,4	15523	77,7	22,0	16689
2000	747	17,7	13199	53,4	21,9	11687
2002	763	18,9	14453	62,4	24,5	15305
2003	665	20,1	13392	56,7	25,1	14204
2004	696	23,8	16600	54,6	27,7	15107
2005	623	24,8	15468	46,3	30,2	13982
2006	788	28,5	22421	60,0	35,5	21304
2007	577	29,4	16978	46,9	31,5	14755
2008	377	35,6	13438	27,4	34,3	9406
2009	320	31,5	10067	23,0	30,6	7043

ри на попереднє місце вирощування.

Фахівці асоціації «Укрцукор» прогнозують, що в 2011 р. українські аграрії посіють 530-580 тис. га буряків цукрових, тобто більше ніж у попередньому сезоні. Це свідчить про те, що ситуація для галузі досить сприятлива і є можливість хоча б часткового відродження її потенціалу.

Висновки. Узагальнюючи результати досліджень, необхідно відзначити, що в умовах інтенсифікації виробництва дуже важливо й у подальшому обґрунтовані заходи підвищення потенціалу буряково-цукрової галузі на основі збільшення продуктивності та якості буряків цукрових за оптимальної їхньої концентрації в сівозмінах певної зони.

Заходи підвищення продуктивності буряків цукрових як основного показника інтенсифікації їхнього виробництва та підвищення якості бурякосировини для цукрової промисловості в сукупності представляють собою ті наукові засади, на базі яких здійснюються і удосконалюються побудову бурякових сівозмін у певних агрокліматичних, ґрунтових та організаційно-господарських умовах відповідних зон та

районів бурякосіяння. Розроблення та освоєння певних схем бурякових сівозмін потрібно здійснювати не лише на основі традиційних підходів, що враховують зональність, спеціалізацію та концентрацію виробництва й місце бурякосійного господарства в сировинній зоні цукрового заводу, але й нових підходів, що враховують вимоги охорони навколишнього середовища, екологічної чистоти продукції та загального підвищення продуктивності агроєкосистеми.

Для прискорення адаптації вітчизняної буряково-цукрової галузі до нинішніх торговельно-економічних умов у країні, а також із метою підвищення конкурентоздатності вітчизняних підприємств і їх мобільності в протистоянні зі світовими фінансово-економічними ризиками необхідно здійснити його реструктуризацію. Створення потужних агропромислових формувань шляхом концентрації виробничих потужностей сільськогосподарських, цукрових і спиртових підприємств за умови залучення капітальних інвестицій торговельно-фінансових структур і розвитку наукоємного виробництва забезпечать ефективність буряково-цукрової галузі.

БУРЯКИ І ЦУКОР

ПАРЛАМЕНТ УКРАЇНИ ВВІВ ОБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕКЛАРУВАННЯ ЗАЛИШКІВ ЦУКРУ, АЛЕ ПРЕЗИДЕНТ В. ЯНУКОВИЧ СКОРИСТАВСЯ ПРАВОМ ВЕТО

«У нашій країні часто так буває, що ажіотажний попит на цукор виникає через те, що якась частина товару приховується. Від цього страждає, перш за все, населення, оскільки безпідставно піднімається вартість цукру», - сказав голова комітету Верховної Ради із питань аграрної політики і земельних відносин Григорій Калетник під час представлення закону «Про державне регулювання виробництва й реалізації цукру» щодо декларування залишків цукру.

Прийняття законопроекту, на думку його розробників, дасть змогу одержувати максимально повну й достовірну інформацію про залишки цукру, що підвищить ефективність прийняття управлінських рішень у частині державного регулювання ринку цукру, сприятиме прогнозованому розвитку цінової ситуації на ринку.

За прийняття в цілому цього законопроекту 21 грудня 2010 року проголосували 243 народних депутати.

Змінами до закону передбачено включення до нього поняття «декларування залишків цукру» - надання суб'єктами підприємницької діяльності декларації про обсяги цукру, який знаходиться в їхній власності. Згідно з документом, декларування має бути обов'язковим для всіх суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від форми власності, а порядок декларування визначається Кабінетом Міністрів. У випадку ж ненадання або несвочасного надання декларації про обсяги цукру, включення в декларацію неповних або недостовірних даних із суб'єкта підприємницької діяльності стягується штраф розміром від 10 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів.

Закон мав набутити чинності через 3 місяці від дня його опублікування.

Але вже у першій декаді січня ц.р. Президент Віктор Янукович скористався правом вето до закону, яким Верховна Рада ввели обов'язкове декларування залишків цукру.

Про причини, за якими Президент ветовав закон, у повідомленні прес-служби Президента це сказано.

Бібліографія

1. Бойко П.І. та ін. Взаємозв'язок основних ланок системи землеробства на раціональне землекористування / П.І. Бойко, Н.П. Коваленко, В.А. Дишлевий, І.С. Шаповал // Вісник аграрної науки. - 2007. - № 8. - С. 12-18.
2. Буряківництво. Проблеми інтенсифікації та ресурсозбереження / під ред. В. Губенка. - К.: НВП ТОВ «Альфа - стевія ЛТД». - 2007. - 496 с.
3. Зубець М.В. Методичні рекомендації щодо оптимального співвідношення сільськогосподарських культур у сівозмінах різних ґрунтово-кліматичних зон України / М.В. Зубець, В.Ф. Сайко, В.П. Ситник, М.Д. Безуглий, П.І. Бойко та ін. // К.: Мін. АПК, УААН. - 2008. - 47 с.
4. Сінченко В.М. Цукрові буряки: історія, сорти і гібриди, технологія, виробництво/К.: ФОП Корзун Д.Ю. - 2010. - 186 с.
5. Сівозміни у землеробстві України / За ред. В.Ф. Сайка, П.І. Бойка // К.: Аграрна наука. - 2002. - 146 с.
6. Цвей Я.П. Продуктивність цукрових буряків на різних ділянках мезорельєфу / Я.П. Цвей // Цукрові буряки. - № 1 (55). - 2007. - С. 10-11.

Анотація

Виробництво бурякоцукрової сировини є однією із провідних галузей у системі Агропромислового комплексу України, рівень розвитку якої значною мірою визначає стан економіки аграрно-продовольчого комплексу та активність формування вітчизняного ринку цукру. В умовах інтенсифікації виробництва дуже важливо й у подальшому розробляти та поглиблювати встановлення науковими установами ефективних заходів підвищення потенціалу буряково-цукрової галузі на основі збільшення продуктивності та якості буряків цукрових за оптимальної їхньої концентрації в сівозмінах певної зони.

Анотация

Производство сахаросвеклового сырья является одной из ведущих отраслей в системе Агропромышленного комплекса Украины, уровень развития которой в значительной степени определяет состояние экономики аграрно-продовольственного комплекса и активность формирования отечественного рынка сахара. В условиях интенсификации производства очень важно и в дальнейшем разрабатывать и углублять определение научными учреждениями эффективных мероприятий повышения потенциала сахаросвеклового сектора на основе увеличения производительности и качества свеклы сахарной при оптимальной их концентрации в севооборотах определенной зоны.

Annotation

A production of sugar-beet raw material is one of leading industries in the system of the Agro industrial complex of Ukraine, the level of development of which determines the state of economy of agrarian-food complex and activity of forming of domestic market of sugar largely. Under conditions of intensification of production it is very important in future to develop and deepen formation by scientific establishments of effective measures of increase of potential of sugar-beet branch on the basis of increase of the productivity and quality of sugar beets during their optimal concentration in the crop rotations of certain zone.